

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060206

DOM
2015-04-16
Stockholm

Mål nr
M 9402-14

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2014-09-29 i mål nr M 1408-14, se bilaga A

KLAGANDE

1. L.B

2. B.Ö

Ombud för 2: L.B

MOTPART

Bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämnden i Värmdö kommun
134 81 Gustavsberg

SAKEN

Utdömmande av vite

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet.

Dok.Id 1200269

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

L.B och B.Ö har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, inte ska döma ut något vite.

Bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämnden i Värmdö kommun (nämnden) har motsatt sig ändring.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

L.B och B.Ö har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande. De har låga inkomster och det är förenat med stora kostnader att återställa huset. Om de blir befriade från vitet kan pengarna användas till återställandet.

Ormskär förvärvades från staten 1854 och sedan dess har det på ön funnits byggnader, uthus, bryggor och rökeri. Under åren 1940–1945 var militären på Ormskär och anlade utsiktstorn, landgångar, trappor och bryggor. Dessa har underhållits och bytts ut under åren, på senare tid av andelsägarna. Även utedasset sattes upp av militären och används nu av de som besöker ön. Efter 1945 delades Ormskär upp i andelar. Det är 47 personer som tillsammans äger Ormskärs skärgård. Fiskestugan och stora bryggan ägs av dem själva. Allt övrigt ägande är gemensamt mellan de 47 andelsägarna.

De har följande kommentarer till de olika punkterna i nämndens föreläggande.

Entréverandan har funnits på fiskestugan sedan 1976 då en del av det gamla huset byggdes samman med det nya. Byggnadsnämnden har vid besök på Ormskär inte haft något att erinra mot verandan (punkten 1). Eftersom naturen är brant har ett trädäck lagts som väg för att en annan bodägare ska kunna komma till sin bod (punkten 2). Militären har lagt landgång och gjort trappor för att det ska vara möjligt att gå från hamnen till övriga delar av Ormskär. Dessa har bytts ut och räcke har monterats för att ingen olycka ska inträffa (punkten 3). Vid stora bryggan har en skylt satts upp för att platsen för deras arbetsfiskebåt inte ska vara blockerad. På bryggan finns en trappa som är till för att skölja fisk, inte för bad. Bredvid den stora bryggan finns en brygga

som är till för deras fiskebåt vid ankomst i hårt väder. Den används också för uppläggning av fiskeredskap. Bryggan är inte ett soldäck och bryggornas totala yta har inte utökats då den stora bryggan har kortats ned (punkten 4). Den mindre bryggan har funnits sedan 1945 och reparerades av andelsägarna på 1990-talet (punkten 5). Flaggstång och träkonstruktion kommer att tas bort. Utedasset vill andelsägarna ha kvar då det motverkar nedskräpning på ön (punkten 6). Högar med brädor och skrot kommer att städas bort av bod- och andelsägare (punkten 7). Trappan har funnits sedan militärens tid på Ormskär på 1940-talet och har reparerats under åren. Av säkerhetsskäl har räcken satts upp (punkten 8).

De har bifogat ett fotografi av fiskestugan från 1977 samt utdrag ur en bok enligt vilket det funnits bebyggelse på Ormskär sedan 1857.

Nämnden har anfört i huvudsak följande. Klagandena har under mer än ett års tid varit oförhindrade att efterleva nämndens beslut. Föreläggandet är ställt till rätt part. Beslutet är välmotiverat och tydligt. De utförda åtgärderna strider mot förbudet i 7 kap. 15 § miljöbalken. Dispens kan inte lämnas då åtgärderna strider mot strandskyddets syften och några särskilda skäl inte föreligger. Föreläggandet har vunnit laga kraft och då det inte följts, vilket kunde konstateras på plats den 2 december 2014, ska vitet dömas ut. Det av mark- och miljödomstolen utdömda vitesbeloppet på 50 000 kr är i god relation till de klagandes förmåga och ekonomiska förhållanden samt till angelägenheten av att fastigheten och byggnaderna återställs i enlighet med nämndens beslut.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Som mark- och miljödomstolen konstaterat har det av nämnden meddelade vitesföreläggandet vunnit laga kraft. Ett vitesföreläggande som har vunnit laga kraft ska som huvudregel inte omprövas vid en prövning av vitets utdömande. Det ankommer dock på den utdömande myndigheten att kontrollera att vitesföreläggandet uppfyller vissa grundläggande krav, bl.a. att det är lagligen grundat och att det är riktat mot rätt adressat. Den utdömande myndigheten bör endast underkänna ett vitesföreläggande om bristerna är uppenbara och väsentliga.

Det av nämnden meddelade föreläggandet är riktat mot L.B och B.Ö och det har i sin helhet grundats på bestämmelserna om strandskydd i 7 kap. miljöbalken.

Punkten 1- utbyggnad och fasader

Den första punkten i nämndens föreläggande innebär att L.B och B.Ö ska ta bort den olovligt utförda utbyggnaden på fiskestugan samt återställa fasaderna till det ursprungliga utseendet enligt de fotografier och den ritning som bifogats föreläggandet. Det är ostridigt i målet att L.B och B.Ö äger fiskestugan och de är därmed rätt adressater för denna del av föreläggandet. Mark- och miljööverdomstolen delar nämndens bedömning att utbyggnaden av fiskestugan krävt strandskyddsdispens och då någon sådan inte finns har nämnden haft rätt att med stöd av 7 kap. miljöbalken förelägga om utbyggnadens borttagande. Det är ostridigt att föreläggandet inte följts. Då ändamålet med vitet inte förlorat sin betydelse finns det inget hinder mot att döma ut vitet i denna del.

Av föreläggandet framgår inte vilka ändringar i fasadernas utformning som nämnden menar att L.B och B.Ö ska vidta. En jämförelse mellan den ritning som bifogats beslutet om strandskyddsdispens från 1976 och de fotografier som togs i samband med nämndens tillsynsbesök på Ormskär i mars 2013, visar dock att fiskestugan har ytterligare ett fönster utöver de fönster som anges på ritningen. Den omständigheten att det på fiskestugans ena fasad finns två fönster kan inte anses hindra eller avhålla allmänheten från att beträda området i en större utsträckning än om fasaden hade utformats med det enda fönster som anges på ritningen. Det kan inte av befintligt material utläsas att det skett någon annan ändring i fasadernas utformning som innebär en ytterligare avhållande effekt i förhållande till vad stugan redan medför. Den ändrade utformningen av fasaderna omfattas därmed inte av förbudet enligt 7 kap. 15 § miljöbalken och har inte krävt strandskyddsdispens. Av det följer att nämnden inte har kunnat förelägga om fasadernas återställande med stöd av bestämmelserna om strandskydd i 7 kap. miljöbalken. Eftersom föreläggandet i denna del saknar lagligt stöd ska vitet i den del det avser återställande av fasader inte dömas ut.

Vitesbeloppet i punkten 1 har fastställts till 50 000 kr vardera och avser både borttagandet av utbyggnaden och återställandet av fasaderna. En större del av beloppet, 35 000 kr vardera, får anses avse borttagandet av utbyggnaden.

Punkten 2 - trädäck med trädgårdsmöbler

Även beträffande denna del av föreläggandet är L.B och B.Ö att betrakta som rätt adressater då trädäcket får anses höra samman med fiskestugan. Åtgärderna har krävt strandskyddsdispens och då någon sådan inte finns har nämnden med stöd av 7 kap. miljöbalken kunnat förelägga om borttagande av trädäcket med trädgårdsmöbler. Det är ostridigt att föreläggandet inte följts. Då ändamålet med vitet inte förlorat sin betydelse finns det inget hinder mot att döma ut vitet om 10 000 kr vardera.

Punkten 3 – trappor och trädäck med räcke, punkten 5 – inre brygga, punkten 6 – utedass samt punkten 8 –trappa på berget

Beträffande de åtgärder som omfattas av punkterna 3, 5 och 8 samt del av punkten 6 (utedass) har L.B och B.Ö invänt att anläggningarna uppförts på 1940-talet av militären och att de därefter underhållits och reparerats av andelsägarna. Nämnden har anfört att L.B och B.Ö är rätt adressater då samtliga åtgärder har ett tydligt samband med den fiskestuga som de ostridigt äger.

I avsaknad av utredning som motsäger de uppgifter som lämnats av L.B och B.Ö får deras uppgifter läggas till grund för bedömningen av om vitet kan dömas ut. Med hänsyn till att anläggningarna ursprungligen ska ha uppförts på 1940-talet av militären och därefter underhållits och reparerats av andelsägarna gemensamt, kan de inte anses ha ett sådant samband med fiskestugan att L.B och B.Ö, såsom ägare till stugan, är att betrakta som rätt adressater för föreläggandet. Dessutom finns det omständigheter som tyder på att åtgärderna utförts innan strandskydd gällde för fastigheten. Av byggnadsnämndens beslut den 11 mars 1976 att bevilja strandskyddsdispens för fiskestugan och den stora bryggan framgår att fastigheten omfattas av strandskydd enligt 1963 års beslut. Sammantaget saknas det förutsättningar för att döma ut de viten som anges i punkten 3, 5 och 8 samt delvis punkten 6 (utedass).

Punkten 4 – badtrappa, soldäck och skylt på brygga

Motsvarande bedömning som gjorts beträffande trädäcket i punkten 2 görs även i fråga om soldäcket i punkten 4 då soldäcket får anses höra samman med den stora brygga som L.B och B.Ö ostridigt är ägare till. Utbyggnaden av soldäcket har krävt strandskyddsdispens och då dispens saknas har nämnden haft lagligt stöd att förelägga om dess borttagande. Föreläggandet har inte följts. Ändamålet med vitet har inte förlorat sin betydelse och något hinder mot att döma ut vitet i den del det avser soldäcket finns därmed inte. Däremot kan den skylt och den trappa som också omfattas av punkten 4 inte anses avhålla allmänheten från att beträda området. Skylten upplyser endast om att det är stugägarnas båtplatser på insidan av bryggan. Åtgärderna är därmed inte förbjudna enligt 7 kap. 15 § miljöbalken och eftersom de inte omfattas av krav på strandskyddsdispens har nämnden inte kunnat förelägga om deras borttagande med stöd av 7 kap. miljöbalken. Det saknas därmed förutsättningar att döma ut hela beloppet om 25 000 kr vardera, men en större del av beloppet, 20 000 kr vardera, får anses avse soldäcket.

Punkten 6 – flaggstång och träkonstruktion samt punkten 7 – brädor, skrot, ankare och rökerianläggning

I fråga om de åtgärder som omfattas av punkten 6 (med undantag av utedasset) och punkten 7 har L.B och B.Ö uppgett att de avser att följa föreläggandet och ta bort brädorna m.m. De anordningar som anges i punkterna 6 och 7 får anses höra samman med fiskestugan och kan i sitt sammanhang, med fiskestugan och brygganläggningarna, anses avhålla allmänheten från att beträda området. Det har därmed krävts strandskyddsdispens och i avsaknad av sådan har nämnden haft fog för att med stöd av 7 kap. miljöbalken förelägga om anordningarnas borttagande. Föreläggandet har inte följts. Då ändamålet med vitet inte förlorat sin betydelse finns det inget hinder mot att döma ut vitet. När det gäller punkten 6 bör dock beloppet sänkas till 5 000 kr då vitet i den del det avser utedasset inte ska dömas ut.

Sammantaget finns därmed förutsättningar för att döma ut ett vite om 80 000 kr vardera (35 000 kr enligt punkten 1, 10 000 enligt punkten 2, 20 000 kr enligt punkten 4, 5 000 kr enligt punkten 6 och 10 000 kr enligt punkten 7). Mark- och miljö-

domstolen har jämkat beloppet till 50 000 kr vardera. Några skäl för att ytterligare sätta ner beloppet finns inte. Överklagandena ska därmed avslås, vilket innebär att mark- och miljödomstolens domslut står fast.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 7 maj 2015

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg, Malin Wik, referent, och Margaretha Gistorp samt tf. hovrättsassessorn Agneta Staff.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2014-09-29
meddelad i
Nacka Strand

Mål nr M 1408-14

SÖKANDE

Bygg, miljö- och hälsoskyddsnämnden i Värmdö kommun
134 81 Gustavsberg

MOTPART

1. L.B

2. B.Ö

Ombud: L.B

SAKEN

Utdömmande av vite

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen förpliktar L.B och B.Ö att till staten
utge vite om 50 000 kr vardera.

Dok.Id 380479

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka Strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 00 E-post: mmd.nacka@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:30-16:00 -

BAKGRUND

Bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämnden i Värmdö kommun (nämnden) beslutade den 27 maj 2013, avseende fastigheten A, att förelägga L.B och B.Ö att

1. Ta bort olovligt utförd utbyggnad på fiskestugan samt återställa fasaderna till ursprungligt utseende enligt bifogade fotografier och ritning. Föreläggandet skulle vara efterföljt senast 6 månader från att nämndens beslut vunnit laga kraft. Föreläggandet förenades med vite om 50 000 kr vardera.
2. Undanröja det olovligt uppförda trädäcket med trädgårdsmöbler enligt bifogade fotografier. Föreläggandet skulle vara efterföljt senast 4 månader från att nämndens beslut vunnit laga kraft. Föreläggandet förenades med vite om 10 000 kr vardera.
3. Ta bort olovligt uppförda trappor och trädäck med räcke enligt bifogade fotografier. Föreläggandet skulle vara efterföljt senast 4 månader från att nämndens beslut vunnit laga kraft. Föreläggandet förenades med vite om 10 000 kr vardera.
4. Ta bort olovligt uppförd badtrappa, soldäck vid brygga och skylt vid brygga enligt bifogade fotografier. Föreläggandet skulle vara efterföljt senast 4 månader från att nämndens beslut vunnit laga kraft. Föreläggandet förenades med vite om 25 000 kr vardera.
5. Ta bort olovligt uppförd brygga enligt bifogade fotografier. Föreläggandet skulle vara efterföljt senast 4 månader från att nämndens beslut vunnit laga kraft. Föreläggandet förenades med vite om 10 000 kr vardera.
6. Ta bort olovligt uppförd flaggstång, utedass och träkonstruktion enligt bifogade fotografier. Föreläggandet skulle vara efterföljt senast 4 månader från att nämndens beslut vunnit laga kraft. Föreläggandet förenades med vite om 10 000 kr vardera.
7. Undanröja högar med bräddor och skrot, ankare och rökerianläggning enligt bifogade fotografier. Föreläggandet skulle vara efterföljt senast 4 månader från att nämndens beslut vunnit laga kraft. Föreläggandet förenades med vite om 10 000 kr vardera.

8. Undanröja olovligt uppförd trappa enligt bifogade fotografier. Föreläggandet skulle vara efterföljt senast 4 månader från att nämndens beslut vunnit laga kraft. Föreläggandet förenades med vite om 10 000 kr.

L.B och B.Ö tog emot respektive beslut den 24 juni 2013 och besluten vann laga kraft den 16 juli 2013. Sedan L.B överklagat beslutet avvisade nämnden den 29 juli 2013 hans överklagande såsom för sent inkommet. L.B har därefter ansökt om återställande av försutten tid hos Högsta domstolen som genom beslut den 11 februari 2014 avslagit hans ansökan. Nämnden beslutade den 5 mars 2014 att ansöka om utdömande av vitet.

YRKANDEN M.M.

Nämnden har yrkat att L.B och B.Ö ska förpliktas att betala det förelagda vitet. Nämnden har till stöd för sin ansökan anfört i huvudsak följande. I september 2007 mottog bygg- och miljökontoret en anmälan om olovliga åtgärder utförda på fastigheten A. Fastigheten inspekterades i april 2012, varefter fastighetsägarna L.B och B.Ö förelades att ta bort de olovligt uppförda åtgärderna i enlighet med delegationsbeslut den 27 maj 2013. Föreläggandet överklagades men överklagandet avvisades som för sent inkommet. Fastighetsägarna överklagade avvisningsbeslutet. Nämnden bedömde mot den bakgrunden att föreläggandet hade vunnit laga kraft och genomförde därför en uppföljande inspektion den 18 februari 2014. Vid inspektionstillfället konstaterades att ingen av de åtta beslutspunkterna i föreläggandet hade åtgärdats. Värmdö kommun ansöker därför om utdömande av vite om 135 000 kr för vardera av de två fastighetsägarna. Nämnden hänvisar till fotografier tagna vid inspektionstillfället i februari 2014.

L.B och B.Ö motsätter sig bifall till ansökan. De har, såvitt avser nämndens ansökan om utdömande av vite, anfört i huvudsak följande. De övertog fiskeboden och den stora bryggan efter att den tidigare ägaren avled år 2003. Det har därefter utförts reparationer och underhåll. Ansökan om utdömande av vite är felaktig eftersom L.B och B.Ö anges vara ägare av den

aktuella fastigheten. Fastigheten ägs av ca 40 andelsägare och den aktuella byggnaden är byggd på ofri grund.

Det nuvarande huset uppfördes år 1976 på en plats där det tidigare fanns två äldre hus. De två tidigare husen hade verandor, varav den ena verandan numera är sammankopplad med nuvarande hus. På den gamla verandan i väster fanns avträde, vedbod, förråd samt en trappa ned till landgång och brygga. Hamnen och dess omgivning har använts av andelsägare, fiskare och fritidsfolk m.fl..

Byggnadsnämnden utförde år 1989 en besiktning av fastigheten. Vid det tillfället beslutades att byggnationen med ingångsveranda och plåttak, underliggande avträde, vedbod och förråd skulle få behållas eftersom det funnits före år 1976 och hade tillhört tidigare hus. Den tidigare ägaren reparerade ingångsverandan år 2001.

Föreläggandet ska omprövas och det gäller dessutom en tioårig preskriptionstid. Om preskriptionstid inte kan anses gälla vill de få tillstånd i efterhand för de åtgärder som har utförts av den tidigare ägaren. De överlåter till nämnden att avgöra om de vill fortsätta driva detta ärende eller om de kan förlikas på något sätt. L.B och B.Ö kommer att ta bort de brädor m.m. som lämnats på berget av den tidigare ägaren.

Nämnden har anfört i huvudsak följande. Föreläggandet med vite är riktat mot rätt part eftersom L.B och B.Ö enligt egen uppgift är ägare till byggnaden i fråga. Av förhållandena på platsen framgår tydligt att resterande åtgärder har tydligt samband med byggnaden. Både L.B och B.Ö har möjlighet att efterleva nämndens beslut eftersom de ska betraktas som ägare till de uppförda byggnadsverken. I övrigt anser nämnden att frågan om strandskyddsdispens är avgjord genom nämndens lagakraftvunna beslut. De aktuella åtgärderna preskriberas inte eftersom beslutet är fattat med stöd av miljöbalken och inte av plan- och bygglagen.

DOMSKÄL

Vitesföreläggandet har delgetts L.B och B.Ö. L.B har visserligen överklagat föreläggandet men det skedde för sent. Högsta domstolen har bedömt att L.B inte har visat laga förfall för sin underlåtenhet att överklaga beslutet i rätt tid.

Vitesföreläggandet har därmed vunnit laga kraft. Mark- och miljödomstolens prövning avser därför inte föreläggandets riktighet i sig. Domstolen har endast att ta ställning till nämndens ansökan om utdömande av vite.

L.B och B.Ö har varit skyldiga att senast den 16 november 2013 utföra åtgärder i enlighet med vitesföreläggandet punkt 2 – 8 och senast den 16 januari 2014 utföra åtgärder i enlighet med vitesföreläggandet punkt 1. Av utredningen i målet framgår att föreläggandet inte har följts i någon del. Det har inte heller framkommit att L.B och B.Ö har saknat möjlighet att följa föreläggandet. Ändamålet med vitet har inte heller förlorat sin betydelse. Mark- och miljödomstolen finner därför att förutsättningar föreligger att döma ut det aktuella vitet.

Fråga är då om det föreligger några särskilda omständigheter som ger skäl för jämkning av det aktuella vitet. Nämnden får anses ha utfärdat vitesföreläggandet med avsikt att i första hand långsiktigt trygga den allemansrättsliga tillgången till strandområdet. Vid en närmare genomgång av föreläggandet och utredningen i målet kan det dock konstateras att det är tveksamt om föreläggandet i alla delar har stöd i 7 kap. miljöbalken. Situationen kompliceras av att Ormskär 1:1 är en fiskefastighet med sammanlagt 47 lagfarna ägare. Under alla förhållanden står det sammanlagda vitesbeloppet inte i rimlig proportion till styrkan hos det allmänna intresse som föreläggandet skulle ha tillgodosett (jfr. jämkning av vitesbeloppet; Lavins lagkommentarer, Zeteo, lag (1985:206) om viten, 9 §). Sammantaget finns det enligt domstolens mening särskilda skäl att jämka det utdömda vitet. Mark- och miljödomstolen finner att vitesbeloppet kan sättas ned till skäliga 50 000 kr vardera för L.B och B.Ö.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se domsbilaga 1 (DV 426)

Överklagande senast den 20 oktober 2014. Prövningstillstånd krävs.

Magnus Hjort

Ola Lindstrand

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Magnus Hjort och tekniska rådet Ola Lindstrand. Föredragande har varit beredningsjuristen Charlotte Rehbäck.

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - AVGÖRANDE I MÅL OM VITEN

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens avgörande ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till domstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från avgörandets datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i beslutet.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. det avgörande som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn, datum för avgörandet samt målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens avgörande som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av avgörandet.

Anvisningar för överklagande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens slutliga beslut ska göra detta skriftligen. Skrivelsen ska skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen, Svea hovrätt. Överklagandet prövas av Högsta domstolen.

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen inom tre veckor från avgörandets datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i avgörandet.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta domstolen fordras att prövningstillstånd meddelas. Högsta domstolen lämnar prövningstillstånd om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen, eller
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i Mark- och miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står Mark- och miljööverdomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta domstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om

1. det beslut som överklagas med angivande av Mark- och miljööverdomstolens avdelning samt datum för beslutet och målnummer,
2. i vilken del beslutet överklagas och den ändring i beslutet som yrkas,
3. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende skälen för beslutet enligt klagandens mening är oriktiga,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet.

Ytterligare upplysningar lämnas av Mark- och miljööverdomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av avgörandet.

Förenklad delgivning kan komma att användas i överinstans.

Ytterligare information finns att läsa på www.domstol.se